

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ БЕОГРАД

НАУЧНА ТРИБИНА

септембар – новембар 2022.

п р о г р а м

Предавања се одржавају
у Кнез Михаиловој 36, на првом спрату, сала 102
са почетком у 12.00 часова

тел. 011/2181-589, 2638-418 e-mail: istorinst@iib.ac.rs www.iib.ac.rs

22. септембар 2022.

доц. др Мирослав ПАВЛОВИЋ

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

ASAKIR-I SERHAD - ЧУВАРИ ИМПЕРИЈЕ У ДОБА НЕИЗВЕСНОСТИ:

ОСМАНСКИ ОДБРАМБЕНИ БЕДЕМ НА САВИ И СРЕДЊЕМ ДУНАВУ У 18. ВЕКУ

Одбрана Османског царства на Сави и Дунаву у 18. веку, након успостављања границе са Хабзбуршким царством, подразумевала је успостављање нових механизма. Истраживање представља структуралистички покушај систематизације некохерентне војне организације на граници, дефинисања структура, начина и облика њиховог администрирања и посебно праћења промена војне организације кроз 18. век. Установљена је подела граничног простора на посебне секторе у складу са подацима из архивских извора уз мање историографске допуне у складу са факторима дугог трајања. Посебно су истражене институције мухафиза и диздара, њихов међусобни однос и положај унутар војне организације, са датим новим тумачењима. Преиспитане су досадашње историографске тезе о *мухафизлуку*, *крајишту*, односно *серхаду* и посебном режиму управе на посматраном подручју. Минуциозно је испитан проблем функционалности војних капацитета и представљени су пописи посада утврђења са нагласком на разликама током мирнодопског и ратног периода, те су тиме створени оквири за даља истраживања.

6. октобар 2022.

проф. др Ивана КРСТИЋ-МИСТРИЦЕЛОВИЋ

Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд

ПИОНИРИ ФОРЕНЗИКЕ У СРБИЈИ

Романсирани прикази откривања извршилаца кривичних дела на основу капљице крви или делимичног трага отиска прста, садржани у популарним криминалистичким серијама којима телевизијске продукције преплављују гледаоце, далеко су од реалности. Иза сваког расветљеног кривичног дела стоји мукотрпан рад припадника служби позваних да дају одговоре на тзв. златна питања криминалистике, у првом реду полиције. Пажљиво прикупљање трагова на месту извршеног кривичног дела, њихово адекватно фиксирање, обрада и тумачење у процесу реконструкције чине суштину посла који обављају научници разних профила, данас познати као форензичари. Иако може звучати невероватно, у полицији Краљевине Србије је на прелазу из 19. у 20. век било стручњака способних да применом научних знања у истрагама кривичних дела открију њихове извршиоце и приведу их правди. Кадрови тзв. научно-техничке полиције најпре су стварани упућивањем полицијских чиновника на усавршавање у иностранство, а потом је едукација вршена и у самој Србији. Они који су у Србији први почели практиковати тада модерне криминалистичке методе као што су бертитожаж, сињалетичка и метричка фотографија и дактилоскопија, а захваљујући чијем раду наша земља у погледу криминалистичких истрага није заостајала за најразвијенијим државама, могу се с правом назвати пионирима форензике. То су били у првом реду Душан Алимпић, иницијатор увођења научних метода у рад полиције и први шеф Антропометријско-полицијског одељења Министарства унутрашњих дела основаног 1904. године, Ваза Лазаревић, иницијатор увођења дактилоскопије и међународне полицијске сарадње,

као и Александар Андоновић, дугогодишњи шеф Одељења Техничке полиције који је осим као врстан практичар упамћен и по доприносу развоју криминалистике као науке у Србији написавши са Сергејем Трегубовим први уџбеник Криминалистичке технике.

20. октобар 2022.

др Пјотр КРЕЗЕЛ (Piotr KRĘZEL)

Катедра за словенску филологију, Универзитет у Лођу, Пољска

МЕМОАРИ СИМЕОНА ПИШЧЕВИЋА

КАО НЕПОЗНАТИ ИЗВОР ЗА ИСТОРИЈУ ПОЉСКО-ЛИТВАНСКЕ ДРЖАВНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ У 18. ВЕКУ

Један од најпознатијих српских писаца 18. века, Симеон Пишчевић (1731–1795), у својим *Мемоарима* оставио је пуно различитих података о војничком слоју у тадашњој Европи, као и о политичко-економском положају српског народа у то доба. Пишчевићево дело је, са друге стране, важан извор и за историју Пољско-литванске државне заједнице (*Rzeczpospolita Obojga Narodów*) у 18. столећу. *Мемоари* представљају и инспирацију за приказивање најважнијих догађаја који су се одиграли у тадашњој Пољској: тзв. репниновски Сејм (1767–1768), конфедерација из Бара (1768–1772), прва подела Пољске (1772). Биће представљена етничко-верска структура као и административна карта Жечпосполите. Посебна пажња биће посвећена племићким породицама (Потоцких и Чарторијских) и личности последњег краља Станислава Аугуста Поњатовскога (1732–1798). Запажања српског мемористе Симеона Пишчевића биће упоређена са ставовима који преовлађују у историографији како би се видело на којим местима се поклапају, а на којима се разликују и зашто.

3. новембар 2022.

проф. др Боривоје МИЛОШЕВИЋ

Филозофски факултет, Универзитет у Бањој Луци

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА 1918. ГОДИНЕ

- од нада до разочарења -

Географски положај Босне и Херцеговине, етничка и вјерска шароликост становништва, низак ниво писмености и друштвено-економски односи, условили су многе специфичности у процесу укључивања покрајина у Краљевину СХС. Народно вијеће СХС за Босну и Херцеговину основано је крајем октобра 1918, а потом се приступило оснивању локалних одбора Народног вијећа. Оклијевање Народне владе у Сарајеву да прогласи сједињење покрајина са Србијом изазвало је снажну реакцију па је низ мјесних одбора Народног вијећа крајем новембра 1918. прогласио директно сједињење са Србијом. Тек што је 1. децембра 1918. у Београду проглашено стварање Краљевине СХС, из неких босанскохерцеговачких средина почеле су стизати вијести о лицима која су се противила монархијском уређењу државе или вријеђала династију. Народи који су живјели у Босни и Херцеговини дочекали су слом аустроугарске управе са различитим емоцијама и очекивањима. Нове власти нису озбиљно приступиле процесирању појединаца одговорних за ратне злочине над становништвом током рата, што је међу Србима изазивало дубоко незадовољство. Ново вријеме неминовно је захтијевало и одређене промјене у чиновничком персоналу. Нове органе власти чинили су пројугословенски опредјељени политичари и народни

прваци, па у њима није било мјеста за лица која су сматрана за ослонац аустроугарског режима или су се јавним дјеловањем компромитовали. Слом аустроугарске управе и ослобођење пробудио је међу сељачким масама наду у коначно укидање феудалних односа. Не чекајући доношење званичних законских аката, сељаштво је аграрно питање почело рјешавати нападима на беговска имања, паљевину и пљачку њихове имовине и физичко насиље над муслиманима. Заштита имовине била је кључно питање које се поставило пред муслиманске феудалце, који су аграрну реформу представљали као напад на све муслимане, њихову вјеру, културу и обичаје. Национално и аграрно питање, те унутрашње уређење новостворене државе били су кључни моменти по којима се вршила политичка диференцијација. Политичко окупљање у Босни и Херцеговини имало је национално-вјерско обиљежје, иако је било покушаја да се становништво организује и групише на наднационалној или југословенској основи. Политичка трговина, тежња за осветом, грамзивост и корупција биле су појаве које су гушиле прве године заједничког живота.

17. новембар 2022.

др Предраг КОМАТИНА
Византолошки институт САНУ

СРПСКО-ВИЗАНТИЈСКИ ОДНОСИ КРАЈЕМ 11. И ПОЧЕТКОМ 12. ВЕКА

После краћег осврта на политички развој српске државе за време владавине дукљанске династије од краја 10. до краја 11. века, излагање се усмерава на односе између српске државе и РOMEЈСКОГ царства од времена краља Бодина и Вукана и њихове борбе са драчким дуком Јованом Дуком између 1085. и 1091. Разматра се питање територијалне поделе надлежности између краља Бодина и Вукана и значаја Бодиновог заробљавања 1091. за Вуканово даље деловање као самосталног српског владара, у вези са чим се указује на околност да Вукан 1093–1094. иступа потпуно самостално у односима са царем Алексијем I Комнином, као и на чињеницу да се од тог времена у византијским изворима о Србији и Дукљи говори као о посебним територијама. Након тога се даје осврт на природу српско-византијских односа од уговора из 1094. до смрти цара Алексија I Комнина 1118. године и разматра поход цара Јована II Комнина против Срба 1123, којим су они били принуђени да признају царску врховну власт, као и њихова побуна у време византијско-угарског рата 1127–1129. године.